

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У КИТАЇ

Статтю присвячено основним напрямам державної політики щодо навчання та виховання обдарованих дітей у Китаї.

Ключові слова: державна політика, обдаровані діти, навчання та виховання обдарованих дітей.

Навчання та виховання обдарованих дітей сприяє прискоренню суспільно-наукового розвитку та розвитку країни в цілому. У цьому плані важливого значення набуває вивчення досвіду Китаю. За останні 20 років наука й техніка цієї країни інтенсивно розвиваються, а у результаті – спостерігається інтенсивне піднесення китайської держави. Сьогодні здійснення стратегії “піднесення країни, спираючись на науку та освіту”, є найважливішим завданням китайського уряду. Тому особливу увагу привертає державна політика КНР щодо навчання та виховання обдарованих дітей.

Дослідження питання дитячої обдарованості щороку набуває дедалі більшої актуальності. Над цим питанням працювали видатні вітчизняні та зарубіжні педагоги, такі як: В. Алфімов, Д. Богоявленська, В. Крутецький, М. Лейтес, Ж. Піаже, С. Рубінштейн, Л. Терман, Дж. Уїтмор, В. Юркевич. У Китаї над вирішенням проблеми дитячої обдарованості працювали Тао Сінчжи, Шень Їчжень, Сюн Юй, Ву Вудянь, Ши Цзяньнун та багато інших.

Мета статті – розглянути та проаналізувати основні напрями державної політики КНР щодо підтримки обдарованих дітей.

У вирішенні проблеми дитячої обдарованості китайський уряд спирається на закликання “знайти, обрати та сприяти розвитку видатних” відомого партійного діяча Ден Сяопіна, який проголосив курс на радикальну реформу з метою побудови соціалізму з китайською специфікою.

У 1920-х рр. ХХ ст. особливу увагу приділяють освіті обдарованих. У “Додаткових положеннях” до нового навчального плану 1922 зазначено: “Перш за все, зосередити увагу на освіті для обдарованих, віднайти альтернативний період навчання, досягти максимально можливого рівня розвитку; по-друге, орієнтуватися на спеціальну освіту”. В китайській системі освіти для обдарованих дітей закладено основи потужного експерименту та створення педагогічної теорії, які й визначили основні позиції майбутнього закону. Також дослідники запропонували концепцію дефіцитного типу генія, виявили відмінність між мисленням звичайних та обдарованих дітей, проаналізували основні чинники зростання обдарованих дітей, тим самим зробивши вагомий внесок у розвиток освіти для обдарованих з метою розвитку сектору високих технологій, надання відповідної освіти для здорового розвитку особистості соціальної еліти. Також вони висунули основні принципи навчання обдарованих дітей: індивідуальне, що сприятиме гармонійному розвитку самостійності та творчості, поєднуючи теорію й практи-

ку основних принципів освіти, курси підвищення кваліфікації розроблялися відповідно до характеристик обдарованих дітей, а також проведення відповідних реформ у галузі викладання, акцентуючи особливу увагу на розкритті потенціалу обдарованих дітей та гармонійному розвитку їх особистості. Тому було взято курс на відповідні способи навчання обдарованих дітей, спрямовані на розкриття їх творчого потенціалу, що сприятиме процесу демократизації освіти.

Китайська Народна Республіка була створена 1949 р., і почалася нова ера в китайській історії: з цього часу освіта в Китаї перейшла на абсолютно новий етап розвитку.

Після утворення Китайської Народної Республіки китайський уряд приділив серйозну увагу справі розвитку освіти, створив нову соціалістичну освіту, помітно підвищив культурно-просвітницький рівень народу. Гарантуючи фундаментальне право народу на здобуття освіти, країна почала швидко оздоровлювати навчальну систему, розвивати освіту різних ступенів, виховувати всебічно розвинену “нову людину соціалізму”.

У доповіді на 3-й сесії ВСНП 2-го з'їзду 16 березня 1962 р. прем'єр Держради Чжоу Еньлай наголосив, що уряд повинен “взяти на себе певні обов'язки щодо приведення до ладу роботи в галузі культури, освіти, наукових досліджень та охорони здоров'я”. Це зумовило поступову відмову від концепції “лінії мас” та визнання необхідності розвитку здібностей для талановитих людей [1, с. 218].

Варто зазначити, що ці нові тенденції відображено в розробці членів ЦК Лу Дін'ї та Лінь Феном суспільно з провідними працівниками Міністерства просвітництва: Ян Сюфеном, Цзян Наньсяном та Дунь Чуньцаєм. Ця розробка – інструкції, що склалися з 50 статей для середньої школи та 40 статей для молодшої. У них було зазначено, що школи не мають права намагатися змінювати індивідуальні схильності учнів, якщо вони не впливають негативно на навчальний процес та атмосферу в класі. Іншими словами, запропоновано не виробляти груповий стереотип, як це робилося за часів освітніх реформ Мао Цзедуна. Підтримкою особливих учнів є індивідуальні заняття, які розглядаються як більш плідний шлях до досягнення високої якості навчання. Вчителям радять пристосовуватися до індивідуальних можливостей учнів, заохочувати та нагороджувати найздібніших та допомагати тим, хто відстає. Подібна політика виходила з визнання відмінностей у здібностях дітей – саме той підхід, який широко критикували в 1950-х рр. З метою посилення інтересу та здібностей учнів, поглибленої підготовки школам II ступеня дозволяли створювати факультативи з історіографії, картографії тощо. Іспити та контрольні роботи було названо важливим заходом, що сприяє виявленню успіхів учнів, заохочуванню їх до повторення матеріалу [2, с. 74–78].

На Всекитайській раді з питань розвитку науки, що відбулася в березні 1978 р., було затверджено проект плану розвитку науки та техніки в КНР на 1978–1985 рр. У 1978–1979 рр. було видано ряд офіційних документів, що закликали сприяти розвитку науково-технічної діяльності в країні. У кінці грудня 1978 року держрада КНР затвердила “Положення про заохочення творчості та винахідництва, що сприяють розвитку науки та техніки”. Нове Положення визначало моральне (видача посвідчень та памятною відзнаки) та матеріальні заохочення (від 1 до 10 тис. юанів) [1, с. 251–252].

Дослідження в галузі освіти обдарованих дітей в умовах постійного реформування має дуже велике значення для китайського уряду. У 1986 р. вийшов Закон КНР “Про обов’язкову освіту”, згідно з яким у країні було прийнято обов’язкову освіту, що охоплює початкову і неповну середню школу. Завдяки цим діям за минулі роки помітно зріс культурний рівень населення, про що свідчать дані перепису населення, здійсненого на початку 2001 р.

У 1990-х рр. реформа освіти в Китаї [11] набула більш глибокого характеру. У своєму виступі на XIV з’їзді КПК (1992 р.) голова КНР Цзянь Цземінь особливо відзначив, що “необхідно поставити освіту на стратегічні позиції пріоритетного розвитку”. Цю тезу було відображено в прийнятому в 1995 р. Законі КНР “Про освіту” [5], що означало: керівництво країни розглядає вдосконалення і розширення системи освіти як важливу умову процвітання нації. Без цього неможливе проведення ринкових реформ, коли зростають і видозмінюються освітні потреби населення, а “людський капітал” стає вирішальним чинником суспільного прогресу та економічного зростання.

Програма китайських реформ, заснованих на положеннях теорії Ден Сяопіна про “будівництво соціалізму з китайською специфікою”, поклала початок переходу від державної системи освіти до суспільно-державної, який означав, що ця соціальна сфера стала турботою всього суспільства. На масштаби всієї країни розраховані заходи з інформатизації освіти та створення телекомунікаційної мережі навчання.

Ден Сяопін реабілітував конфуціанство, яке при Мао Цзедуні зазнавало гострої критики. Цей крок мудрого політика знаменував повернення до китайської багатовікової традиції та духовної спадщини минулого. Крім того, зросла увага до освіти й виховання, якому в конфуціанських вченнях завжди надавали великого значення.

Розвитку освіти в країні сприяло й те, що держава відмовилася від принципів командно-адміністративного соціалізму, згідно з якими раніше визначали потреби в підготовці кадрів для народного господарства. В умовах ринкової економіки почали використовувати нові механізми стимулювання ринкового попиту на освіту. Країна стала на шлях скорочення сфери директивного планування й централізованого розподілу коштів, щоб активізувати ініціативу місцевих органів влади у фінансуванні школи. Це зменшує тиск на центральний держбюджет, а також відкриває можливості для збільшення позабюджетного фінансування й пошуку додаткових джерел постачання. Такий підхід став можливий завдяки поліпшенню матеріального становища народу, який у масі своїй активно підтримує реформи, відчувачи на собі їх реальні позитивні результати [4].

У Китаї склалася нова економічна політика стосовно освіти, основні положення якої сформульовані в офіційних нормативних документах і законодавчих актах, таких, як: Закон “Про освіту” 1995 р., Закон “Про професійну освіту” 1996 р., Закон “Про вищу освіту” 1998 р. Важливо зазначити, що ці та багато інших законів були прийняті не одноразово, а лише після того, як у ході реформ були перевірені їх основні положення та ідеї, зроблені необхідні розрахунки й підбито попередні підсумки.

Перший закон, що стосувався обдарованих дітей, було прийнято ще 17 грудня 1973 р. під назвою Закон “Про спеціальну освіту” [6]. Упродовж кількох десятиліть цей Закон постійно перебуває в стані доопрацювання. Поправки до

нього вносили 14 травня 1986 р. [7], а згодом 25 грудня 1990 р. [8]. Сучасного вигляду Закон набув 18 листопада 1998 р. [9]. Китайський уряд пишається тим, що вносить до нього постійні зміни. Це сприяє розвитку та покращенню національної освіти, а як результат – розвитку китайської держави.

Закон “Про спеціальну освіту” є основою для розвитку освіти та підтримки обдарованих дітей, тому, щоб зрозуміти основні тенденції розвитку спеціальної освіти в КНР, маємо проаналізувати його положення стосовно обдарованих дітей. Варто зазначити, що дія цього Закону поширюється не тільки на обдарованих дітей, а й на дітей з фізичними або психічними відхиленнями, дітей-інвалідів. Китайські педагоги, які працюють у галузі дослідження дитячої обдарованості, вважають це великим недоліком, адже, на їх думку, ця проблема потребує особливої уваги [12].

Вищезазначений Закон має чотири розділи, в яких міститься 51 стаття. Розділ 1 визначає загальні законодавчі положення спеціальної освіти. Розділ 2 має 2 пункти, з яких саме обдарованим дітям приділено пункт 2.2, який містить 7 положень (ст. 35–41). Пункт 2.1 цього Розділу визначає підтримку дітей-інвалідів. У Розділах 1, 3 та 4 більшість статей визначають засади, які стосуються як обдарованих дітей, так і дітей-інвалідів. Розділ 3 Закону КНР “Про спеціальну освіту” визначає державну підтримку спеціальної освіти, а Розділ 4 присвячений додатковим положенням.

Вищезазначений закон (Розділ 1, ст. 4) визначає такі види обдарованості:

- 1) інтелектуальна;
- 2) академічна;
- 3) художня;
- 4) творча;
- 5) лідерська;
- 6) інші особливі здібності.

Визначення стандартів у наведеному пункті покладається на Центральний компетентний орган освіти.

Крім того, Закон “Про спеціальну освіту” визначає створення спеціальних класів, факультетів, навчальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами, розробку планів, стратегій, навчальних програм, а також критерії підбору персоналу для роботи з такими дітьми на всіх рівнях освіти (Розділ 2, підрозділ 2.2).

Китайська держава гарантує матеріальне забезпечення обдарованих дітей, що визначено в Розділі 1, ст. 9 “Про визначення бюджету спеціальної освіти”: “Уряд повинен виділяти на розвиток спеціальної освіти кошти з бюджету, який має бути не менше ніж 4% від загального річного бюджету держави; органи місцевого самоврядування, що відповідають за освіту, мають надавати кошти з бюджету, які не повинні бути менше ніж 5% від річного бюджету”.

У ст. 40 “Про надання матеріальної допомоги обдарованим дітям” Закону за успішне виконання освітніх програм гарантується призначення винагородження. Компетентні органи влади мають приділяти стипендії обдарованим дітям. Призначення стипендій мають регулювати відповідні органи самоврядування.

У Розділі 3 “Система підтримки спеціальної освіти” “Закону про спеціальну освіту” КНР визначено основні положення державної політики щодо підтримки обдарованих дітей і дітей з фізичними та психічними відхиленнями.

У додаткових положеннях (Розділ 4) держава покладає відповідальність за виконання положень цього закону на Центральний компетентний орган (ст. 50 “Про виконання положень”). Статтею 48 “Про перелік спеціальних рахунків” гарантується сплата рахунків на поліпшення умов навчання, спеціального обладнання, ремонт приміщень та інших “спеціальних витрат” організацій. Управління сплатами спеціальних рахунків покладається на Центральний компетентний орган. Цей Закон набирає чинності з дати його опублікування [9].

Висновки. В умовах постійного реформування освіта Китаю досягла значних результатів, насамперед, Закон “Про спеціальну освіту” КНР було переглянуто та доповнено впродовж кількох десятиліть. Поправки до зазначеного Закону спрямовані на поліпшення умов навчання, фінансування, надання індивідуальної матеріальної допомоги, підбору персоналу. Згідно із зазначеним Законом, компетентні освітні органи всіх рівнів влади мають безперервно створювати спеціальні програми, стратегії, шляхом яких можна досягнути значних успіхів у розв’язанні існуючих проблем у цій галузі.

Отже, основним напрямом державної політики щодо навчання та виховання обдарованих дітей є створення гідних умов для розвитку обдарованості, а також морального й матеріального заохочення юних талантів. Протягом історії становлення освіти для обдарованих можна прослідкувати стрімкий прогрес в організації освіти для обдарованих, а як результат – явище “Великого стрибка”, яке відбулося в соціальному та економічному житті КНР.

Список використаної літератури

1. Аниповский А.А. Политика в области науки и образования в КНР (1949–1979) / А.А. Аниповский, Н.Е. Боровская, Н.В. Франчук. – М. : Наука, 1980. – 288 с.
2. Боровская Н.Е. Школа в КНР 1957–1972 гг. / Н.Е. Боровская. – М. : Наука, 1974. – 160 с.
3. Боровская Н.Е. Государство и школа: Опыт Китая на пороге III тысячелетия / Н.Е. Боровская ; Инт-т Дальнего Востока. – Восточная литература, 2003. – 271 с.
4. Дэн Сяопин. Избранные труды (1975–1982) / Сяопин Ден. – Пекин, 1983.
5. Закон Китайской Народной Республики об образовании: 18 марта 1995 г. / ЦК КПК. – Пекин, 1995.
6. Закон КНР про спеціальну освіту: 17 грудня 1973 р. / ЦК КПК. – Пекін, 1973.
7. Закон про спеціальну освіту, виправлений та доповнений: 14 травня 1986 р. / ЦК КПК. – Пекін, 1986.
8. “Закон про спеціальну освіту”, виправлений та доповнений: 25 грудня 1990 р. / ЦК КПК. – Пекін, 1990.
9. “Закон про спеціальну освіту” (Поширений та доповнений): 23 листопада 1998 р. / ЦК КПК. – Пекін, 1998.
10. Конституція КНР. ЦК КПК: 29 березня 1988 / ЦК КПК. – Пекін, 1993.
11. Постановление ЦК КПК относительно реформы системы народного образования от 27 мая 1985 г. – Пекин, 1985.
12. 中央教科所心理与特殊教育 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.specialneeds.org.cn>.
13. 熊《世界英才教育的起与展》 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.xiongx.com>.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2013.

Перепада Д.О. Основні напрями державної політики щодо навчання та виховання обдарованих дітей у Китаї

Статья посвящена основным направлениям государственной политики в области обучения и воспитания одаренных детей в Китае.

Ключевые слова: государственная политика, одаренные дети, обучение и воспитание одаренных детей.

Perepadya D. The main directions of the state policy on education and training obdaro-emyh children in China

The article is devoted to the main directions of the state policy in the field of teaching and upbringing of gifted children in China.

Key words: state policy, gifted children, teaching and upbringing of gifted children.